splina porcului. Dacă splina porcului tăiat este lungă şi subţire, acest semn arată că iarna în continuare va fi rece şi lungă. Dacă splina este curată, acest semn arată că restul iernii va fi curat, fără prea multe ploi sau ninsori, deci o iarnă blândă. Dacă splina are şi câteva semne aşa numite *poroha* adică praguri, acest semn vesteşte multă zăpadă. Slănina proaspăt tranşată, caldă, dacă nu primeşte sarea şi nu lasă *ropa* adică apa sărată, acest semn vesteşte o iarnă uscată şi rece. Invers, dacă slănina primeşte sarea şi lasă zeamă, arată că iarna va fi umedă.

(Ivan Beuka Kuşnyry, 1908 – 1962).

În noaptea de Anul Nou, 14 ianuarie, se ia o ceapă şi se taie în patru. Din fiecare sfert se detaşează câte trei căuşuri, coveţi, având în total 12 coveţi. Acestea se ţin la loc uscat, de obicei, într-un colţ al laviţei. Se aranjează cu vârfurile către răsăritul soarelui, în rând de la 1 la 12, pentru fiecare lună a anului câte o covăţică. La miezul nopţii, în fiecare covăţică se pune o *puşcă* de sare măcinată, adică un vârf de cuţit de sare. În dimineaţa de Anul Nou se face observaţia. Covăţica în care sarea s-a topit şi a lăsat ropa, arată că luna respectivă a anului va fi ploioasă şi umedă. Dacă sarea a rămas uscată, covăţica arată că luna respectivă a anului va fi uscată. Cu ajutorul semnelor cepei, se poate prevesti vremea şi pentru o jumătate de lună a anului şi anume: dacă sarea s-a topit de la răsăritul soarelui şi numai pe jumătate, arată că luna respectivă va avea două feluri de vreme, prima jumătate va fi umedă, ploioasă iar a doua jumătate va fi uscată şi invers. (Personal am văzut însemnate cu cărbune, pe un perete al coleşnei de lemne, aceste semne cu ceapă, la numitul Nicolae Mareniuc Svintyi (1890 – 1969). Bătrânul Mareniuc, ne-a spus că are acest calendar foarte vechi.

Bătrânul învăţător Senuca Dumitru spune că ceapa se pune pe cuptior cu multă sare. Covăţica plină cu apă sărată arată că luna respectivă va fi ploioasă şi umedă şi invers. Şi răposatul învăţător la vremea lui ţinea o evidenţă şi cu ajutorul cepelor, asupra felului vremii din anul respectiv şi pe care o compara cu anii precedenţi.

Foto din colecţia Lucian Comşa:Miri, Comana de Jos, 1936.

IOAN CORBESCU

Consideraţii despre lirica populară de înstrăinare din Maramureş

Înstrăinarea prin căsătorie

Întotdeauna folclorul a constituit obiectul preocupărilor şi stărilor sufleteşti ale creatorilor anonimi. Numai aşa ne putem explica vasta gamă de sentimente care constituie tematicile folclorului nostru. Iarna sau vara, primăvara sau toamna, la bucurie sau la necaz, poporul şi-a exprimat sentimentele de care era

---

Dehămatu-i dehămat,
Şi când la cinste-i mânat.

4128

Cântă cucu-n vârf de nuc
Vine-mi vreme să mă duc
Cântă cucu pe fântână
Că mai am o săptămână.

4129

Bate, Doamne, ce-ai mai bate
De la gheizeş două roate
Pe mândru să nu îl poarte
Bate, Doamne, gheizăşu
Să nu-mi ducă drăguţu

4130

Vut-o bate Dumnezău
Lemnu din leagănu meu
Să nu se legine nime
Cum m-o legănat pe mine
Din picior m-o legănat
Din gură m-o blăstămat
Să plec, să nu am sat
Să n-am Paşti, să n-am Crăciun
Să le fac mărgând pe drum

4131

Haide, cucule, să-mi cânţi
Până sunt fagii-nfrunziţi
Mie mi-o cântat cucu
Să mă duc să-mi las satu
Să n-am pământ, nici avere
Să lucrez fără plăcere
Taci, cuce, nu mai cânta
Că n-am vreme a te-asculta
Cucule pană galbână
Cântă codrului de-l leagână

Cântă-mi şi mie duios
Că-s oşan cu port frumos
Cucule, săcaţi-ar limba
Ai cântat să-mi moară mândra
Să rămân singur în lume
La firiz şi la săcure.

4132

Du-te dor şi iară-ntoarnă
Nu şede până la toamnă
Că-s tânără ca o floare
Şi mă usuc pe picioare

4133

Fă-te, mamă, ce ti-i fa
Între străini nu mă da
Că străinu-i tot străin
De i-ai fa din apă vin
Tot nu-i faci voia deplin

4134

Pentru tine, mândră dragă
Vin jăndarii şi mă leagă
Şi în temniţă mă bagă
Io nimică n-am furat
Num-o scândură de brad
Să-i fac la mândruţa pat

4135

Suflă vântu de la Baie
Mărg feciorii la bătaie
Suflă vântu-n pod la şură
Mărg feciorii la măsură
La străini peste măgură

4136

Cine m-aude cântând
Zice-a că n-am nici un gând
Io atâtea gânduri am
Câte zile-s într-un an

4137

Vădu-mă că-mbătrânesc
Că din toate -ngăduiesc
Şi din lucru şi din mers

4138

De-aş şti cânta ca cucu
Nu m-aş trudi cu lucru
Ci-aş zbura din creangă-n
creangă

Fotografie din colecţia Lucian Comşa:*Miri,* Galaţi, jud.Braşov, 1938.

animat într-o inegalabilă frumuseţe şi valoare. Se poate afirma că nu există nici un sentiment, nici o ocupaţie, nici o stare sufletească, nici un eveniment mai semnificativ, mai important petrecut în viaţa omului sau a colectivităţii în mijlocul căreia trăieşte, care să nu fi constituit tema vreunei creaţii folclorice. De aceea, înainte a avea o literatură scrisă, poporul român a avut o bogată literatură orală. Aceasta nu este la fel în toate ipostazele. Un cântec popular pe care l-am auzit cu ocazia unui eveniment din viaţa omului nu-l vom găsi niciodată în faza lui definitivă, finală în gura poporului. Creaţia populară, niciodată nu va stagna oricare ar fi condiţiile istorice, sociale ale societăţii. Cântecul popular născut în cadrul unei anume orânduiri sociale, reflectă caracteristicile orânduirii sociale respective. În el găsim *măreţia statornică a năzuinţelor poporului spre libertate şi dreptate socială, expresia dorinţei lui de a-şi făuri o viaţă bună* (*Istoria literaturii române*, Ed. Academiei, Buc, 1964, p. 11). Creaţiile populare au suferit, de-a lungul timpului, nenumărate modificări. Scăzându-le izvorul sau sursele de inspiraţie, unele specii ale creaţiei populare şi-au restrâns aria de circulaţie, iar altele au dispărut, chiar. Datorită unor noi condiţii sociale au apărut alte specii ale creaţiei populare.

Datinile, poveştile, muzica şi poezia sunt arhivele popoarelor. Cu ele se poate reconstitui oricând trecutul întunecat. Din studiul lor ne vom lămuri despre originea limbii noastre.... Între diferitele neamuri răspândite pe malurile. Dunării, niciunul nu are, ca neamul românesc, o poezie populară atât de originală, atât de variată, atât de frumoasă şi atât de bine unită cu suvenirile antichităţii. Născut din sânge meridional, neamul român a păstrat o închipuire fecundă, vie, graţioasă, o agerime de spirit care se traduce în mii de cugetări fine şi înţelepte, o limbă armonioasă care exprimă cu jingăşie toate iscoadele minţii. Ideile minunate sunt rezumatul cumînţiei omeneşti exprimat prin glasul popporului; vox populi, vox dei (A.. Russo, *Poezia poporală*, B.P.T., 1963, p. 254.)

El are certitudinea că poezia populară este un valoros izvor istoric şi lingvistic şi caută să explice latinitatea poporului român, idee atât de controversată de cercetătorii vremii.

Geneza unei opere populare de valoare naţională nu este delimitată de anumite evenimente istorice, geneza unor se pierde în trceutul foarte

---

Gura necontrolată
Bate fundu câteodată.

îndepărtat. În acest sens, se poate menționa balada Meșterului Manole, legată de zidirea mănăstirii Curtea de Argeș. Deci, originea ei este bine delimitată în timp. Același lucru se poate spune despre baladele al căror conținut este legat de domnia unor voievozi sau de faptele unor haiduci. În Maramureș se poate aminti balada lui Pintea, care a apărut pe la începutul secolului al XVIII-lea, aproape contemporană cu eroul. Eposul popular a fost și este condiționat de împrejurările istorice. Fiecare eveniment și-a găsit corespondență în poezia populară, fie că mai persistă, fie că s-a stins odată cu generațiile pentru care a prezentat o anume importanță. Lirica populară din Maramureș nu este închisă între granițele ținutului, ci are răsunet și peste granițele lui.
Deci, între poezia populară națională și poezia populară maramureșană există o permanentă întrepătrundere. Numeroase variante ale *Mioriței* circulă și la noi sub denumirea *Colindele păcurarului.* Lirica de înstrăinare o întâlnim în toată țara cu specificul ținuturilor. Nu peste tot condițiile au fost aceleași, ca să genereze o poezie cu aceeași tematică. Lirica de înstrăinare din Maramureș iese în evidență prin specificul ținutului și este legată de anuite tradiții și obiceiuri. În Maramureș, este distictivă înstrăinarea prin căsătorie și, din punct de vedere istoric, înstrăinarea prin cătănie, când tinerii erau obligați să se instruiască în alte țări și într-o limbă străină. În versurile pe care le reproducem în continuare putem distinge regretul pe care-l resimte fata înstrăinată de sat, de toți cei dragi:

Mă duc, mamă, de la tine
Ia dorul și-l pune bine
Și-l leagă-n năframă albă
Și-l pune deasupra-n ladă.
Când ți-o zini dor de fată
Du-te la ladă și-l cată.
De-o fi dorul cum l-ai pus
Poți știi, mamă, că m-am dus
Și de-a si cum l-am lăsat
Poți știi, mamă, c-am plecat.
Mămucă, rău de mi-o si
Cum focuțu m-oi jeli?
Jelui-m-aș la țiutori
Că mi-or si frați și surori;
Jelui-m-aș la poiată
Că mi-a si mamă și tată.

Această înstrănare a fetei se împletește pe alocuri cu nostalgia locurilor natale:

Măicuță-i avé păcat
C-așa m-ai înstrăinat
Tânără m-ai măritat
Să siu departe de sat

Această despărțire de mediul familial se transformă uneori în reproșuri adresate mamei:

Spune-mi, mamă, adevărat
Unde guta-ai aruncat
Apa-n care m-ai scăldat?
Aruncat-o-ai între stini
Să trăiesc printre străini
Străină ca mine nu-i
Numa puiul cucului
Când îl lasă mama lui
În mijlocul câmpului

În localitățile maramureșene, circulă unele variante ale liricii de înstrăinare de sat prin căsătorie:

Maica me m-o blăstămat
Să n-am parte de-al meu sat
Nici de sat, nici de vecini
Numai de negri străini
Nici de sat, nici de vecine
Numai de negre străine

Toate aceste sentimente de nemulțumire ale fetei sunt adresate mamei, ca un fel de reproș:

Maică, măiculița mea,
Cum te-o-ndurat inima
La străini, maică-a mă da;
Că străinu-i ca și spinu
Și mi-are fi lumea dragă

De la Morar Toma, 50 ani, Racșa; 1983

4139

Cucule ce cânți în lunci
Vara vii, vara te duci
Mă mir iarna ce mânânci.
Mânânc putregai de fag
Să cânt codrului cu drag
Și să umblu tot pribeag
Să beau apă din vâlcele
Să cânt codrului cu jale
Să beau apă din izvor
Să cânt codrului cu dor
Verde-i crângul și umbros
Plin e câmpul de miros
Arde soarele de foc
Iarba, grânele se coc
Dinspre sat se-arată zori
Cârduri de secerători
Și cosași voioși zglobii

4140

Cu flori mândre-n pălării
Cei ce-n cale-i văd, le spun
Doamne ajută, noroc bun
Floarea-n câmp când veștezește
Alta-n locu-i înflorește
Dar în pieptul omenesc
Florile când vestezesc
Cade roua în zadar
Alte-n loc nu mai răsar

De la Mărie Chioran 40 ani, Prilog, 1982

4141

Ce să fac mândră cu tine
Nu te pot duce cu mine

O vacă bălegată
Hâză ciurda toată.

Că şi io mărg la perire
Eu, mândră, unde mă duc
Nu mai samăn cucuruz
Nici mazăre n-ăi cule
Numai tot morţi ăi vede

4142

Săracu şi-al meu noroc
Pusu-l-o mama pe foc
C-o gândit că pune lemne
Şi mi-o pus zâlele mele
Veni-a vreme, veni
Tăt om be şi n-om plăti
Fi.a lume şi-a fi iară
Numai de.om trăi la vară
Fi-a lume şi-a mai fi
Peste timp aici vom fi

4143

Jăndarii de la Certeze
Pus-o pe mine răteze
De m-or lega în oţăl
Tot nu m-oi supune lor

4144

Mândră floare-i norocu
Nu răsare-n tăt locu
Ce răsare lângă tău
Şi o ia omu cel rău
Nu răsare lângă drum
Să o ieie omu bun

4145

Mamă, măiculiţa me
Apa-n care m-ai scăldat
Unde-amaru o-ai ţâpat
Sub poalele nucului
Să fiu frate drumului
Şi amar ca şi pelinu.

La străini greşeşti o dată
Nu te uită niciodată

Fata, în disperare de cauză, invocă o serie de motive prin care crede c-ar fi putut-o determina pe mamă să nu o înstrăineze:

Nu-i bai, mamă, că mă dai
La casă să nu mă ai,
M-ai vândut pe patru lei
Mă joacă popa pe ei.
M-ai putut, mamă, lăsa

Nu ţi-aş fi roasă casa.
Ţi-aş si ros o grindă, două
Ţi-aş si pus altele nouă.
Ţi-aş si ros o jumătate
Şi eu am avut în ea parte.

Sunt alte producţii lirice în care disperarea fetei nu are limite:

În cea pădurice deasă
Mândră ploaie se revarsă
Dar nu-i ploaie revărsată
Că-s lacrimi de la o fată

C-o vrut mă-sa să o dăie
Peste munţi, în alte curţi
La părinţi necunoscuţi
Peste munţi şi peste văi
La părinţi străini şi răi.

Fata invocă o rugăminte fierbinte adresată mamei sale, cu gândul că poate va reuşi s-o îmbuneze:

Maică, măiculiţa mea
Nu mă da unde n-oi vrea
Ci mă dă unde vreau eu

De-a si bine, de-a si rău
N-oi zini la pragul tău
Să mă plâng c-am ajuns rău

Cu multă vreme înainte, fata era la cheremul părinţilor, ea fiind obligată să se căsătorească cu cine vroiau ei, fiind în cele din urmă silită să-şi părăsească omul drag – şi acest sentiment îl găsim exprimat în cântece:

Mamă, de vrei să mă ai
La urât să nu mă dai.
Cu urâtu-i greu o zi

D-apoi eu cât oi trăi.
Cu urâtu-i greu o noapte
D-apoi eu până la moarte.

Cu toată durerea de care este cuprinsă fata care se desparte de părinţi, de rude, de locurile dragi, are un mijloc de consolare, în sensul că aşa i-a fost destinul:

Miresucă, miresucă
Fost-ai rujă de Rusalie
În grădina maicei tale
Când ai înflorit mai tare

Mă-ta te-o făcut vânzare
Nici mă-ta nu ar fi vrut
Să te facă de vândut.
Dar aşa-i rându la fete
Că le dă şi nu le vede.

Nu în toate cazurile, înstrăinarea era un chin pentru fată. Condiţiile materiale în care ea a fost *vândută* fac să dispară acea frământare, acea nostalgie după lucrurile dragi:

Miresucă cu cercei
Sărută-ţi părinţii tăi.
Şi-i sărută cu dor mare
Că te-o dat departe tare.

La casa mândru tomnită
Şohan nu-i si bănuită.
La casă mândru gătată
Şohan nu-i si supărată

Mireasa, înainte de a-şi părăsi părinţii, casa şi satul natal îşi ia rămas bun de la părinţi:

Frunză verde rojmalin
Hai mămucă, să-ţi închin
Să-ţi închin, să-ţi cer iertare
Să-mi dai binecuvântare
Că eu azi îs de plecare

De la casa dumitale,
Cu străinii pe o cale.
De mi-o si, mămucă, bine
Oi mai zini pe la tin
De mi-o si, mămucă, rău
Nu mai calc odolul tău

După un timp în care se obişnuieşte cu noile orânduieli ale gospodăriei, cu locurile, cu oamenii, cu străinătatea – nu mai este privită ca o

---

Îi mai bună o tacă, decât o vacă.

imposibilitate de adaptare, ca un dușman, în ultima instanță și, cu toate vtregiile sale este considerată *soră*, *frate* și este dispusă, de voie, de nevoie, să se complacă în acest climat până la sfârșitul vieții:

Străină-s, străin îi locul — Străină-s, străinătate
Că mi-i partea și norocul. — Mult mi-ai fost soră și frate
Și-mi vei si până la moarte

Înstrăinarea, în viziunea fetei este ca o teroare, ca un chin, iar străinul un călău, un dușman care contribuie la scurtarea zilelor vieții sale. Compania chinuitoare a fetei, care, din cauza condițiilor materiale sau din obligația părinților față de anumite persoane – a fost nevoită să se căsătorească, deci să se înstrăineze – primește o nuanță de bocet. Tânguiala fetei ajunge la exasperare, fiind nevoită să rămână cu respectivul străin pe care nu-l iubește:

Păsărucă de pă vale — De multe doruri mâncată.
Cântă-mi on cântec de jale — Plânge-m-aș dar n-am la cine
Las' să știe lumea-ntreagă — Nu vrea să m-asculte nime.
Că inima mea-i beteagă. — Pe mine cine mă vede
Păsărucă de pe-ogor — Durerea mea nu o crede,
Cântă-mi un cântec de dor — Căci din buze tot zâmbesc
Că inima rău mă doare — dar din piept mă vestejesc.
Și mă usc stând pe picioare. — Mă gândesc și tot mă mir
Cântă, cântă încd-odată — Cum nu dorm în sântirim
Ca să știe lumea toată — Nu-s nici zie, nu-s nici moartă
Că eu sunt o tristă fată — Doar o sărăcuță fată

Sentimentul greu al *străinătății* este accentuat de prezența *soacrei*. În majoritatea cazurilor, soacra – pentru *străină* nu apare înțelegătoare, ci mai mult o intrigantă, veșnic nemulțumită de ceea ce face nora. Apoi, în multe cazuri soacra este aceea care tronează în familie, dirijează treburile gospodărești, plăcându-i să comande, dar să nu lucreze. Nu de puține ori o găsim pe soacră îndemnându-și fiul să-și bată soția, să o brutalizeze, că:

Nici soacra nu-ți este mamă — Săracul omul străin
Să gândești că nu-l îndeamnă — Mult trăiește cu suspin
La un pumn și la o palmă — Biată inimă străină
sau: — Mult jelește și suspină

Uneori fata regretă atât de mult că și-a părăsit satul prin căsătorie încât acest cântec jalnic se transformă într-un blestem, nu fără a întrevedea și o nuanță de ironie subtilă:

Cine-și lasă satul lui — Dar nu-l ardă-așa de greu
Ardă-l para focului. — Că l-am părăsit și eu

Când fata nu mai poate îndura vitregiile pricinuite de toate acestea, de tratamentul neomenos al soacrei – își imploră mama, pe care o consideră mai înțelegătoare decât tatăl, să o aducă acasă.
De aici putem constata dorința fetei simple de la țară, de a păstra nealterate relațiile conjugale, și numai în cazuri extreme apelează la despărțire *(divors)*.
Această implorare intervine atunci când îi este periclitată viața:

De vrei, mamă, să mă ai — Patru cai și patru boi
Prinde la car patru cai — Și-mi du zestrea înapoi

(continuarea în numărul următor -)

Făgădașu-i datorie
La omu' de omenie.

Să nu-mi văd nevasta, pruncu
Numai la stăpâni la lucru
De la M.Chioran 84 ani, Prilog,
Nr 175, 1982

4146

Atâta mi-i mie bine
Până grăiesc rău de mine
Când or zâce: O, săracu!
Mai bine mă ducă dracu.

Strigături - Hori de dragoste

4147

Măi mândrule, mândrule,
Săruta-ți-aș urmele
Prin toate ogrezile;
Mândruliță de demult
Nu mă uita, nu te uit
De mi-i uita cu tătu
Dar de la inimă nu.

4148

Hai mândruță, jos pe vale
Că s-o făcut iarba mare
S-o cosîm noi amândoi
Să o dăm la vaci și boi

4149

De n-ar fi ochi și sprâcene
De păcate nu m-aș teme
Ochii și sprâncenele
De' alea fac păcatele

4150

Hai, mândră, să ne iubim
Pe din jos de țintirim
De mă-ta să ne ferim
Mă-ta are gură ré
Și ne-a ști toată lumé
Las-o-ncolo de avere
Că nici cel sărac nu piere